

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Immigratie en integratieprocessen in West-Europa: niets nieuws onder de zon?

Steensel, Arie van

Citation

Steensel, A. van. (2007). Immigratie en integratieprocessen in West-Europa: niets nieuws onder de zon? *Leidschrift : Organisatie En Regulering Van Migratie In De Nieuwe Tijd*, 22(April), 184-187. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/73243>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/73243>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Immigratie en integratieprocessen in West-Europa: niets nieuws onder de zon?

The immigrant threat. The integration of old and new migrants in Western Europe since 1850

Leo Lucassen

Studies of World Migrations 1

University of Illinois Press, Urbana en Chicago; 2004; xii+277 pp.; ISBN 0252072944; € 30,75 (Paperback)

In het huidige publieke debat wordt de integratie van niet-westerse allochtonen in West-Europa vaak als problematisch of zelfs als mislukt bestempeld. Geïrriteerd door de eenzijdige en ahistorische blik die dit debat tekent, stelt Leo Lucassen zichzelf in *The immigrant threat* ten doel om het huidige integratieproces in historisch perspectief te plaatsen. In deze indrukwekkende studie formuleert hij een antwoord op de vraag in hoeverre het integratieproces van nieuwe migranten in Europa historisch gezien fundamenteel verschilt van dat van de oude migranten. Hierin is hij geïnspireerd door het debat dat de afgelopen tijd gevoerd wordt onder sociologen en historici in de Verenigde Staten over het integratieproces aldaar van oude (1880-1920) en nieuwe (na 1965) migranten. Met de nodige voorzichtigheid past hij deze comparatieve benadering toe op de geschiedenis van migratie binnen en naar Europa.

De eerste veronderstelling die Lucassen aan de kaak stelt, is de opvatting dat de West-Europese staten in tegenstelling tot de Verenigde Staten in het verleden geen immigratie hebben gekend. Vanaf het midden van de negentiende eeuw vonden er grote migraties plaats binnen Europa, met als voorbeelden de Ieren naar Engeland, de Polen naar Duitsland en de Italianen naar Frankrijk. Dit zijn de eerste drie van de zes 'grote en problematische' groepen immigranten waarvan het integratieproces wordt vergeleken. Tegenover de 'oude' immigranten worden de naoorlogse 'nieuwe' immigranten geplaatst: de migranten afkomstig uit het Caribisch gebied in Engeland, de Turken in Duitsland en de Algerijnen in Frankrijk. Op een zestal punten wordt het integratieproces van deze groepen vergeleken: de stereotypering en stigmatisering door de ontvangende samenleving, de sociale en politieke organisatie onder de immigranten, het voorkomen van gemengde huwelijken, sociale mobiliteit (beroepskeuze en scholing), criminaliteit en vestigingspatronen.

Op heldere en toegankelijke wijze bespreekt Lucassen de geschiedenis van de groepen afzonderlijk, zij het noodzakelijkerwijs soms wat summier. Het integratieproces wordt geanalyseerd in termen van dreigingen die uitgaan van nieuwkomers en hun nakomelingen in de perceptie van de autochtone bevolking. De Ieren in Engeland en de Polen in Duitsland werden vanwege hun afwijkende religieuze overtuigingen als bedreigend ervaren. Een tweede gevaar vormde het sterke nationalisme dat onder de Ierse en Poolse immigranten opkwam. Vooral in de prille Duitse staat werd het Poolse nationalisme als extreem bedreigend gezien. Ten slotte zijn immigranten een potentieel sociaal gevaar. De ongeschoolde Italiaanse migranten in Frankrijk werden letterlijk slachtoffer van de angst dat ze werkgelegenheid zouden aantasten. Het ontbreken van een ideologische dreiging en de houding van de Franse staat maakten een snelle integratie van de Italianen toch mogelijk, hetgeen tot uitdrukking kwam in een groot aantal gemengde huwelijken.

De nieuwe migranten worden op dezelfde punten als bedreigend ervaren. De vergelijking van het integratieproces van de oude en de nieuwe migranten brengt enkele opvallende conclusies aan het licht. Allereerst blijkt uit de huidige positie van de Caribische migranten in Engeland dat kleur geen principiële barrière vormt voor integratie. Ook religieuze en nationalistische factoren zijn geen onneembare hindernis voor integratie. Al hebben ze wel een vertragende werking op de integratie van Turkse gastarbeiders en hun nakomelingen in Duitsland. Het schijnbaar problematische integratieproces van de Algerijnen in Frankrijk wordt eerder verkaart door de daaraan voorafgaande koloniale geschiedenis en bloedige onafhankelijkheidsoorlog, waardoor er wederzijdse antipathie bestaat, dan door de Islamitische en tribale achtergrond van de immigranten.

De verschillende integratieprocessen kennen een opvallend vergelijkbaar patroon. De immigranten, vaak ongeschoolde arbeiders, waren van lage komaf, ontwikkelden een eigen subcultuur en vestigden zich in dezelfde woonwijken. Het integratieproces van de oude migranten was niet minder moeizaam dan dat van de huidige migranten. Door stigmatisering en discriminatie van de oude migranten kon pas de derde generatie zich losmaken van de etnische afsluiting. Ondanks de soms verrassende overeenkomsten – ‘een feest van herkenning’ – kent ieder integratieproces ook zijn eigen dynamiek en uitkomst, waardoor generalisaties moeilijk te maken zijn. Een belangrijk verschil betreft de wijze van selectie. De oude migranten waren als arbeiders zelfstandig op zoek naar werkgelegenheid, terwijl de

komst van de naoorlogse gastarbeiders en migranten uit de koloniën door de overheid werd gereguleerd. Toen de nieuwe migranten werden getroffen door de economische herstructurering waardoor er minder vraag was naar ongeschoolde arbeid, werd terugkeer naar het land van herkomst door regulering bemoeilijkt. Terugkeer zou ook het verlies van de baten van de welvaartsstaat betekenen.

Lucassen komt zo tot een genuanceerd antwoord op de vraag wat historisch gezien de perspectieven zijn van de huidige generatie nieuwe migranten. Integratie is een langzaam en gedifferentieerd proces, maar de niet-westerse migranten boeken inmiddels significante vooruitgang wat betreft hun sociaaleconomische positie en ook de nationale en culturele identificatie met hun nieuwe vaderland. Ten opzichte van eerdere migratie is het integratieproces van de nakomelingen van de nieuwe migranten wel trager. Allereerst vanwege hun religieuze en culturele achtergrond, maar de belangrijkste redenen zijn de lage scholing, werkloosheid en criminaliteit onder de jongeren. Deze problemen worden versterkt door discriminatie en de houding van het autochtone deel van de samenleving. Er zijn ook uitzonderingen op de regel; met name de positie van vrouwen van West-Indische afkomst in Engeland getuigt van de mogelijkheid van een succesvolle integratie. Lucassen benadrukt daarom de continuïteit tussen verleden en heden en spreekt de verwachting uit dat ook de nieuwe immigranten op de lange termijn zullen assimileren binnen de Europese samenlevingen.

Zoals iedere vernieuwende publicatie, werpt ook *The immigrant threat* nieuwe vragen op. Allereerst hanteert Lucassen een brede definitie van integratie, namelijk als sociologisch mechanisme dat het proces beschrijft hoe migranten en niet-migranten hun plaats vinden in een samenleving. Dit impliceert dat integratie een autonoom en vanzelfsprekend proces is met een multicultureel resultaat, waarvan het verloop grotendeels onvoorspelbaar blijft. Maar is het dan nog wel mogelijk om een integratieproces als mislukt of succesvol te bestempelen? En in hoeverre zijn mogelijke uitkomsten ook wenselijk? Zeker wanneer *identificatoire* integratie niet automatisch volgt op *structurele* integratie. Tenslotte laat de keuze voor een vergelijking van migranten van vergelijkbare grootte de vraag open of het cumulatieve effect van immigratie niet leidt tot kwalitatieve verschillen in de opstelling van de ontvangende samenlevingen in het verleden en heden. Kortom, *The immigrant threat* levert veel nieuwe stof en inzichten op, waarover specialisten en geïnteresseerden verder kunnen debatteren.

Arie van Steensel